

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Contractu Et Sacramento Matrimonii

Bosco, Jean a

Lovanii, 1678

Concl. II. Error seu dolus circa accidentalia non irritat Matrimonium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73432)

contrahit, falso existimans, quod omni tempore pro beneplacito suo possit à comparte recedere, & aliud Matrimonium inire. Talis enim reverà nescit, quid faciat, & ideo non potest valere id, quod facit. Sin autem solum ignoraret obligationem Matrimonii, & interim vellent facere, quod alii faciunt, indubiè valerit Matrimonium; quia quàmvis erraret speculative, non tamen practice, quia vult rem, ut in se est; ergo implicite illa omnia, quæ ipsi intrinseca sunt, quàmvis fortè ea ignoret. Unde talis vult contrahere sicut tenetur contrahere; & tenetur autem contrahere juxta institutionem illius contractus; ergo censetur velle facere contractum indissolubilem, quàmvis fortassis nihil minus cogitet, quàm de illa indissolubilitate.

At verò non tenetur potius contrahere cum hac persona, quàm cum illa; si ergo determinaverit sibi certam personam, cum qua vult contrahere, nisi illa sit præsens, non valet Matrimonium; quia præsentem nequidem implicite vult esse fortè sit nobilior, ditior, formosior &c. & quàmvis voluisset contrahere cum ea, si scivisset; sin autem nullam sibi determinaverit, sed voluerit contrahere cum quacumque præsente, valet Matrimonium, juxta antè dicta, tametsi, si scivisset talem esse, non voluisset contrahere.

Quid si ergo determinaverit sibi nobilem, divitem, pulchram, & reverà illa, quæ est præsens, nec est nobilis, nec dives, nec pulchra, nunquid valet Matrimonium, initum cum tali errore? Responso patebit ex Conclus. sequenti, quæ talis est:

CONCLUSIO II.

Error seu dolus circa accidentalia non irritat Matrimonium.

Accidentalibus voco, nobilitatem, divitias, pulchritudinem, & similes qualitates, extrinsecas corpori, quod est materia substantialis hujus contractus. Excipio servitutem, propter specialem constitutionem seu declarationem juris positivi, ut Conclusionè præcedenti insinuavi. Porro hæc Conclusio est communis. Et ratio in promptu est; quia talis error non tollit consensum substantialem, seu voluntarium, requisitum ad substantiam contractus. Sic (inquit Pontius supra cap. 2. r. n. 1.) docent Doctores omnes, ita ut necesse non sit Auctores referre, quàmvis, cum in specialibus casibus loquuntur, valde discedant ab ea communi sententia.

Attamen, ut ego explicem, quid res habeat, neque enim existimo, posse esse descri-

men in re, sed tantum in modo loquendi: advertendum est, accidentalem circumstantiam contractus, duobus modis posse comparari ad voluntatem contrahentis. Primo, ut solum concomitanter se habeat, vel quia nihil de illis cogitavit, neque de oppositis, vel quia ita affectus erat, ut, etiam si cogitaret, nihilominus actum perficeret. Secundo modo, ita ut animus contrahentis feratur in substantiam contractus, & simul in circumstantiam tanquam conditionem, à qua vult pendere contractum. Hucusque Basil. Pontius.

Utique satis congruè ad conciliandas sententias, quæ in modo loquendi discordant. Nam sententia, affirmans, errorem seu deceptionem circa circumstantias illas, non irritare Matrimonium, intelligi debet juxta primum modum. At verò sententia negans, accipienda venit juxta secundum modum.

Et patet sententia affirmans: quia est contractus hic & nunc absolutus & perfectus, nullo modo in sua substantia dependens à conditione, vel circumstantia aliqua extrinseca, vel saltem ex voluntate contrahentium; quia, ut supponitur, contrahentes vel non cogitarunt de illis, aut certè si cogitaverint, taliter erant affecti, ut vellent contrahere, tametsi in illis speculative errarent. Quidni ergo tale Matrimonium valeat, saltem jure naturæ? Neque invenitur aliquid jus positivum irritans generaliter hujusmodi contractum; ergo absolute valet.

Profectò ut dispositio aliqua de rebus suis valida sit, non est necesse, disponentem omnia univèrsim penetrare ac rimari, quæ ipsum à tali dispositione retrahere valeant, sed substantialia tantum; alioquin, ut bene notat Pontius supra n. 3. nullus ferè qui aliquid ab alio acciperet, vel cum alio contraheret, posset esse in conscientia securus, eò quòd justè timere posset, circumstantiam aliquam, vel circa ipsius mores, vel circa aliquid aliud, disponentem latuisse, quam si sciret, animum non haberet disponenti.

Et confirmatur amplius: quia voluntas disponentis & contrahendi in eo casu, in quo quis ignorat prædictas circumstantias; non nititur contrariis, neque illis ducitur tunc, ad eo pacto disponentem. Unde si contraria ad eam dispositionem non concurrerunt, neque fuerunt illius causa: ita neque ignorantia in ejusmodi circumstantiis, etiam si disponentem retraherent à dispositione, reddunt illam involuntariam; est que proinde valida. Quare non est univèrsim vera illa regula; tunc contractum aut dispositionem nullam esse, quando, si aliquis ad aliquam circumstantiam adverteret, quæ eum latuit, non contraheret. Ita Pontius, citans inter alios pro hac doctrina Scot. 4. dist. 15. q. 2. a. 3. Ex-

circumstantia duobus modis comparatur ad voluntatem, ex Pontio.

52. Error circa eam primo modo comparatam, non irritat, Probatur.

53. Confirmatur.

Indissolubile
Probat
Concl.
Pontius
51.
Antiqua

54. Quando in donatione non sit iustitia, ex Scoto.

Exscribo verba ejus, quæ utcumque ad hoc propolitum deservire possunt: In donatione (inquit n. 24.) non est iustitia, si donans non merè liberaliter donat, vel si contra voluntatem alicujus, à quo dependet in donando, donat, ut patet in illo casu, de quo allegatum est ibi extra de Censibus, cap. Exigit, lib. 6. Non autem merè liberaliter donat, si vel deceptus, vel quasi necessitate tractus donat, quia ignorantia, & aliqualis coactio excludunt voluntarium simpliciter, ex 3. Et hic.

Et ex hoc sequitur; quod deceptus de eo, cui donat, quantum ad illam rationem, propter quam donat, non simpliciter donat. Et ideo si alicui tanquam propinquo donet, qui tamen non est propinquus, non simpliciter donat.

Consimiliter si alicui, ut egeno, qui non est egenus; & ideo videant illi tritari, scilicet, qui divites existentes, recipiunt tamen tanquam egentes, elemosynas, ne iniuste omnia hujus recipientes, non est in dante voluntarium, propter conditionis ignorantiam, quam respicit in donando. Consimiliter si attractus in usuris dandis, non est merè donatio liberalis.

55. Notandum in doctrina Scoti.

Ubi nota hæc verba: Conditionis ignorantiam, quam respicit in donando. Non potest autem respicere propinquitatem, aut paupertatem in donando, qui in donando non semel de istis conditionibus cogitavit, quamvis forte, si cogitasset, eas respexisset. Immo nec sufficit de eis cogitasse; quia aliud est de re aliqua cogitare, & aliud propter cogitatum operari. Requiritur autem Scoto, ut sit deceptus de eo, cui donat, quantum ad illam rationem, propter quam donat.

Hiquæus.

Hoc intelligitur, inquit Hiquæus in suo Comment. ad illum locum n. 147. de conditione & causa per se donationis, quam donans suo consensu tacite vel implicite comprehendit principaliter, ita ut aliàs non donaret, neque cognito errore eam ratificaret, sed intenderet repetere, quo casu ipsi est restituenda.

56. Cui debeat restituere, qui sic de recepit elemosynam.

Quidam tamen DD. dicunt, donationem factam pauperi ficto, dandam esse pauperibus veris; quia præsumitur voluntas donantis jam abdicasse dominium in Christum. Alii dicunt, restituendam esse ipsi donanti, si est res notabilis, de qua non potest fieri talis præsumptio, quantum ad voluntatem domini: si minuta, præsumendum esse eam alienasse, neque ut plurimum intendere restitutionem. Si autem conditio illa sit tantum accidentaria & accessoria, completo jam consensu & animo donationis, valet donatio: quia licet impellat ad donationem, tamen animus donantis seu consensus, à quo dependet donatio, completur independentem à tali conditione. Hæc ille.

Conditio per accidens non annullat donationem.

Quæ faciliè possunt applicari aliis contractibus, de quibus Scoto supra sic loquitur:

Consimiliter dicendum est de accommodante, scilicet ibi non sit defectus equalis, propter æquale iustum; quia translatio usus ad tempus, non requirit tantam liberalitatem, quantum translatio domini.

In permutatione est iniustitia ex ille causa, scilicet ex deceptione, & involuntaria, & prohibitione Superioris, cui commutari solent in commutando. Et ex hoc potest dici commutatio, quæ fit in ludis alearum, & in iurisdic. juxta illud ff. de Aleatoribus leg. 1. & extra de Vita & honestate Cleric. cap. Clerici, super illud, Officia, in Gloss. tamen illa lex non ligat, nisi illos, qui vivendo politice sunt legi Imperiali, qui forte nulli sunt locati, quia ubi præcipue illa lex locum habere solet, municipalia præjunctam Imperialibus, ut patet in Italia.

Injustitie in emptione & venditione factæ sunt prius, tangendo ad iustitiam in eis. Et nota hoc de locatione & conductione. Per idem textum de mutui donatione & solutione; iniustitia præcipua est usura, cuius vituperatio habetur extra de Usuris cap. Super eo. Huculque Doct. Subtilis.

Cæterum manet adhuc difficultas, quando donam conditio aliqua sit per se causa contractus, quando vero solum accidentaria & accessoria; five, ut alii loquuntur, quando nam error qualitatis redundet in substantiam, & quando non.

Contingere potest, inquit Pontius n. 6. ut quis contrahat, expressè cogente aliqua circumstantia, non pertinente ad substantiam contractus; & hoc dupliciter. Nam vel fertur concomitanter in circumstantiam illam, ut cum quis contrahere voluit, quæ, quam gaudet esse divitem. Et hoc casu, etiam si error sit circa substantiam, validus est contractus, excepto Matrimonio, ut si quis vendat rem auream, existens in aurum esse sciret, nihilominus venderet, venditio valet, solumque restituendus error, cessus pretii, aut supplendus ab emptore. Et fortiori ergo idem dicendum est, si error se habeat circa circumstantias accidentales, ob rationem dictam. Quia ille conditio simpliciter voluntarius & absolutus & independens ab ea circumstantia, in quantum actu fertur tantum concomitanter. Hæc ille.

Et prosequitur n. 7. Quod si in eadem circumstantiam expressè feratur, & in per se, nam, eâ circumstantiâ vestitam, unico, & eodem actu, etiam si circumstantia sit extrinseca vel impertinens, existimo procul dubio validam in foro animæ, si ea circumstantia, quamvis extrinseca non subsistat. Ratio est, quia sine consensu non est validus contractus; at sublata eâ circumstantiâ, quam ille

60. An illis emphyteusis semper sit verum esse dominium. Sanchez.

adeffe credit, aufertur omninò consensus. Ergo contractus est invalidus. Minorem probò; quia mutata vel ablata ratione aliqua in objecto actus indivisibilis, necesse est totam entitatem actus variari; neque enim idem actus voluntatis remanere potest, si aliquid objecti, in quod fertur voluntas, varietur, sed actum variari necesse est. Illa autem circumstantia, expressè tunc cognita, & cogitata in objecto, & in quam simul fertur voluntas eodem actu, pertinet ad rationem objecti; ergo eà variatà aut deficiente, destruitur tota ratio illius consensus; atque adeò nihil remanet, undè fit validus contractus.

Et confirmatur & explicatur ampliùs. Quia in eo casu talis dispositio est virtute conditionalis ex disponentis intentione, si ea subsistat circumstantia, quandoquidem, ut supponimus, animus disponentis expressè nititur illi circumstantiæ, & illà ducitur ad contrahendum. Si autem quis sub ea conditione contraheret, nemini dubium esse poterat, tali conditione non subsistente, in invalidum esse contractum. Idem ergo in nostro casu dicendum est: siquidem consensus ille est virtute conditionalis. Hucusque Pontius.

Sed hoc est quod queritur; an semper consensus sit virtute conditionalis, quando unico actu fertur in personam v. g. nobilem, divitem, virginem &c. citat quidem Pontius pro sua sententia Sanchezum l. 7. disp. 18. n. 2. sed an verè, poterit Lector judicare ex his, quæ subijcio: Id, inquit Sanchez, fatebor, nimirum si qualitas, in qua erratur, apponatur per modum conditionis in ipso contractu, quando scilicet Matrimonium initur, sive verbis exprimitur, sive mente contrahentis retenta sit, irritari Matrimonium, ut si contrahens eam actu intentionem haberet; duco hanc, si dives aut nobilis sit: tunc enim deficiente eà qualitate, deficit conditio, & subindè consensus sub illa præstitus; atque ita Matrimonium erit nullum. Conditio enim honesta est. Ita D. Bonav. 4. dist. 30. in exposit. lit. n. 4. .... & omnes.

Desideratur tamen, ut ea intentio apponendi talem conditionem sit actualis aut virtualis: nimirum ut contrahens habeat tunc illam actu vel virtute, quia antea habuit, nec per contrarium actum revocata est. Hæc enim intentio sicut sufficit ad constituendum Matrimonium, si affirmativa sit: ita ad dissolvendum, quando est negativa. Non verò sufficit intentio habitualis. Quare validum esset Matrimonium, licet in hac habituali dispositione esset, ut abtineret Matrimonio illo, si nosset feminam esse corruptam aut ignobilè. Sicut enim ea intentio habitualis, quando est affirmativa, non satis est ad verum Matrimonium, ubi adesse error personæ aut conditio-

nis, qui dirimentes sunt, ita non satis est ad illud irritandum, quando est negativa, existente errore solius qualitatis, qui Matrimonium minimè vitiat. Hæc ille.

Et siquidem Pontius nihil aliud intendat, verissima est ejus doctrina, & libenter ei subscribimus, quia res pervia est. Nihil autem aliud intendere, videtur colligi ex n. 13. ubi sic loquitur: Denique hinc fit, vitari quandoque Matrimonium ex errore in hujusmodi qualitatibus, ut cum animus contrahentis expressè nititur illi qualitati, quàmvis accidentali. Est enim ille consensus virtute conditionalis. Undè si quis contraheret cum aliqua, quia existimabat divitem esse, vel nobilem, vel honestam, vel virginem, ita ut his qualitatibus ducatur ad contrahendum, & his innitatur expressè, aliter non contracturus, in quo casu talis consensus dependet ab ea circumstantia, & illam habet pro conditione assensûs, in invalidum est Matrimonium, si dives non sit, aut nobilis, aut honesta, aut virgo, in foro quidem conscientiæ, si ita res se habeat, & etiam in exteriori foro, si probari poterit.

Atque ita ego obtinui in quadam causa matrimoniali, ut ex errore in qualitate nobilitatis, dissolveretur Matrimonium. Sæpè enim multò antea & proximè etiam ante Matrimonii contractum explicuerat femina, se quidvis passuram, & mortem sibi illaturam potius, quàm cum illo contraheret, si Judæorum sanguine infectus erat. Undè cum in viro defectus nobilitatis manifestus fuisset, Matrimonium declaratum est nullum, & huic sententiæ subscriperunt apud Salmanticensis, Vallisoletanos, Toletanos, Complutenes, & Matritenses, viri ex Theologia & Jurisprudentia doctissimi complures, & in Regis curia ferè omnes Jurisconsulti.

Quare non dubito, quin in quavis etiam alia specie judicaretur eodem modo, si juridicè constaret animus contrahentis innitens hujusmodi qualitati accidentariæ; sed quia valdè difficilis est hujus rei probatio, idèò quàmvis Matrimonium reipsà fuerit ex eo errore nullum, in foro Ecclesiæ sustinetur, & illi favetur, sicut & in multis aliis casibus. Hactenus Pontius.

Sed hoc exemplum nihil aliud probat, quàm quod Sanchez supra docet. Interim semper esse talem actualem vel virtuales intentionem in contrahente, quando unico actu fertur in personam sic qualificatam; & non esse talem actualem vel virtuales intentionem, quando distinctis actibus fertur in personam & qualitatem, quomodò rectè infertur ex illo exemplo? Nam tamen illa femina non cogitasset actu de illa qualitate, quando contrahebat, existimo, quòd adhuc

61. Debet animus contrahentis expressè nititur qualitati. Pontius.

62. Exemplum.

63. An semper nitatur, quando fertur eodem actu in personam & illam qualitatem.

H h h Ma-

Matrimonium non valisset, propter illam virtutalem, id est, actuale non retractatam (quam Theologi communiùs appellant habitualem) intentionem, quæ licet non sufficiat ad ministrandum Sacramentum, sufficit tamen ad illud invalidandum.

64.
Ad contrahendum requiritur intentio saltem virtutalis.

Patet: si quis hodie, v.g. diceret: *Cras tecum contraham Matrimonium, sub illa tamen conditione, si pater consentiat;* tamen si cras non cogitaret de illa conditione, equidem Matrimonium foret conditionatum & invalidum, deficiente illâ conditione; licet certum sit, sine novo actuali consensu Matrimonium cras initum, etiam subsistente conditione non valere, ita ut si ebrius, aut dormiens, cras exterius proferret verba, significantia consensum, equidem nihil fieret; quia ad contrahendum & ad ministrandum Sacramentum requiritur ad minus intentio virtualis strictè dicta, id est, ut actu vel virtute velit ministrare & contrahere, & non sufficit quòd aliquando voluerit, & non revocaverit, quia ministratio debet esse actus humanus, qui ad minus requirit, ut prior voluntas actualis in aliquo suo effectu permaneat, prout minimè permanet in somno aut ebrietate.

65.
Quid hic requiratur ut consensus sit conditionatus.

Et verò cur repugnet, ut unico actu voluntas feratur in personam qualificatam, tamen nolit, ut ab illa qualitate, tanquam à conditione dependeat Matrimonium? Hoc sane semper videtur contingere, quando sic est affectus, ut si sciret qualitatem non subesse, equidem vellet contrahere. Quocirca si unico actu, si ve diversis attingatur persona & qualitas, parùm videtur id referre, ut consensus sit vel non sit conditionatus. Verùm enim verò ut sit conditionatus, seu dependeat valor à qualitate, omninò extrinseca, oportet, ut jam dicat apud se, aut exterius; *Nolo contrahere, si non sis dives, pulchra, virgo, nobilis,* &c. vel ut aliquando hoc in mente, vel extramentem dixerit, & non revocaverit. Et quia ordinariè talis voluntas non præcessit, vel concomitatur, idèò ordinariè error istarum qualitarum non invalidat Matrimonium, estò quis ita merè habitualiter constitutus sit, ut si sciret, qualitatem non subesse, nullatenus vellet contrahere.

66.
Quid sentiat D. Bonnav. de hac controversia.

Placet audire Doct. Seraphicum, supra à Sanchio pro sua sententia allegatum. Itaque 4. diff. 30. in exposit. lit. n. 3. ad hæc verb. *Mag. Error verò fortunæ consensum non excludit, sic scribit: Videtur malè dicere; quia possibile est, quòd aliquis consentiat in aliquam pro sola pecunia. Ratio consentiendi fuit pecunia; sed non existente causâ principali, non existit effectus; ergo si non est dives illa, in quam consentitur propter divitias, non est consensus; ergo nec Matrimonium. Item: estò quòd consensus exprimeretur sub conditione pecuniæ; deinde si non daretur, non esset Matrimonium in conspectu Ecclesiæ. Ergo*

pari ratione, si non est ita in corde, non est Matrimonium in conspectu Dei.

Responsio: dicendum, quòd error fortunæ non excludit consensum, immò consensum inducit. Inducitur autem consensus à falsa estimatione ad eliciendum consensum verum; & cum non sit in aliam personam, quam in hanc, verus est consensus & verum est Matrimonium. Quòd ergo obijciatur, quòd pecunia est causa. Dicendum, quòd falsum est, immò estimatio vel spes habenda pecunie. Ad illud quòd obijciatur, si consentit spe pecuniæ; dicendum, quòd aliud est spe pecuniæ consentire, aliud sub conditione consentire. Qui enim consentit spe pecuniæ, supponit divitias in estimatione, & absolute elicit consensum ex voluntate; & idèò Matrimonium contrahit, qui sub conditione, reservat adhuc sibi consensum, & idèò non est Matrimonium; nec est similitudo inter hunc consensum & illum. Hæc Bonnav. D. Bonnav.

Perindè autem videtur esse ad hanc aliam similitudinem, si ve voluntas in pecuniâ personam feratur unico actu, si ve ad distinctis; quippe dum unico actu feratur, ad huc præcipue feratur in substantiam rei, si ve in personam; cumque illam cogitaret, consentitur absolute in eam consentite, præsertim cum jam ita communitè ab omnibus Matrimonia contrahantur, ut à causa motu extrinseca seu solum impulsiva, qualiter illa qualitas, non velint pendere solum sensum; adeoque simpliciter contrahantur, nihil expressè adijciendo per modum conditionis, consentitur se velle illi communitè contrahendi accommodare. Si tamen solum in mente, suum consensum omninò adstringeret illi qualitati, sine dubio in foro interno non valeret Matrimonium delicti consensus, tamen in foro externo cogitur servare contractum, quia in illo foro contractum præsumitur, nisi speciali consideratione loci aliud esset receptum.

Nec hanc præsumptionem negat Pontius, ut patet ex ejus verbis supra relatis; & amplius ex iis, quæ habet num. 18. ubi ostendit hunc communem loquendi modum DD. præsertim, dolum vel errorem quandoque dare causam contractui, quandoque incidere in contractum, aliter explicandum esse in foro interno atque conscientia, aliter in foro externo atque civili.

In foro quidem animæ (inquit ille) dolus & error dicuntur dare causam contractui, si ve sit circa substantialia, vel accidentalia actus, dummodò reverà operans eo errore ducatur, & illi innitens contrahat, ut in capite explicatum est. Incidere autem dicitur, si ve sit circa substantiam, vel accidentalia, quando illi errori non nititur contrahens, sed error concomitatur tantum, nec antecedit.

At verò jure civili, & in foro externo, error circa substantiam dicitur dare causam contractui; non enim judicare potest jus civile de valore contractus, quando fit cum errore tantum concomitante circa substantiam, cum consistat in eo, quòd ille ita affectus sit, ut etiam si sciret eum errorem esse, nihilominus contraheret, quæ occulta res est, & de qua judicare non spectat ad jus civile. Incidere autem in contractum error dicitur jure civili, quoties non est circa substantialia contractus, sed circa accidentalia: tunc enim, & ut lites præcitat, & etiam, ut commercii hominum rectè consulari, non præsumit illum non contracturum si scivisset, sed contracturum quidem, minori tamen pretio, si defectum sciret, qui non destruit materiam emptionis, ita ut una detur pro alia; sed vitiat, ita ut non tradatur emptori æquè bona materia, ac ipse existimabat, ut colligi potest ex l. Julianus, 13. in princ. ff. de Act. empt. & vend. cum similibus.

Quare in jure nunquam dolus dare causam dicitur, quando circa accidentia actus erratum est. Undè fit, posse contingere & sæpè ita evenire, ut aliquis error det causam contractui in foro anime, & tamen jure civili nequam dedisse, sed incidisse tantum censatur, ut quando est error circa accidentalia, & reverà ex eo errore ductus, & illi innitens, contraxit. Uti quædam Pontius.

Itaque in contractu Matrimonii (& idem est de Professione religiosa) præsumitur consensus absolutus, & reverà censeri debet consensus absolutus, etiam in foro anime, quando non satis constat de conditione, sive exteriori adjecta, sive mente recta.

Ratio est: quia modus tendendi voluntatis in objectum absolute, & nullà apposita conditione illud amantis, est conformis naturæ ipsius objecti: undè quando voluntas eligit statum omninò fixum, & indissolubilem, ut est Professio & Matrimonium, electio ea est secundum modum congruentem statui permanenti: at valdè incongruum est & dissentaneum, statum sumere dependenter ab aliis rebus, præter eas, quæ sunt de ipsius status substantia. Ex ejusmodi enim dependentia sequeretur multas Professiones, & pleraque Matrimonia censenda esse irrita; quod cederet in grave damnum & scandalum Reipublicæ. Ex quo fit ut voluntas absoluta contrahendi Matrimonii aut profitendi, eo ipso quòd versatur circa ejusmodi statum perpetuum, includat virtuales voluntatem status illius eligendi, etiam si erretur in quantumcumque magnis circumstantiis illius status. Ita Sanchez l. 10. disp. 9. n. 20.

Multò magis, si tantum erretur in parvis circumstantiis; tamen error ille det causam contractui. Quippe error talis solum causat

involuntarium secundum quid, cum quo simul coherere potest voluntarium simpliciter, & necessarium ad valorem contractus Matrimonii. Nam & metus causat involuntarium secundum quid, & tamen cum metu potest coherere voluntarium necessarium ad valorem Matrimonii, ut infra in hac Sectione videbimus.

Si dixeris: eleemosyna seu largitio eleemosynæ, facta alicui tanquam pauperi, qui est dives, non valet, ut supra vidimus in Scoto; ergo nec valet traditio corporis, alteri facta tanquam diviti, qui reverà est pauper.

Respondeo neg. Conf. Ratio disparitatis, quia in tali largitione eleemosynæ deest titulus, nempe paupertas, & ideo deest formalis ratio eleemosynæ; ac proinde est error circa substantiam. At verò in traditione corporis per Matrimonium, non deest titulus, seu ratio formalis illius contractus, etiam si deficiat ea qualitas; quia hæc non est titulus aut ratio formalis; nam fit traditio corporis pro corpore, divitiæ autè planè sunt extrinsecæ corpori.

Coniunctè hæc disp. 3. 1. n. 8. existimat, etiam illam eleemosynam valere, communiter loquendo; quia communiter homines intendunt sua dare huic homini, quem credunt esse pauperem, ita ut paupertas sit solum ratio motiva. Et ut donatio habeat formaliter rationem eleemosynæ, sufficit quòd detur ei, qui omninò creditur esse pauper, ut ita ipsius miseria sublevetur. Simulans tamen eam paupertatem tenetur ad restitutionem, quia alterum dolo malo induxit ad dandum. Hæc ille.

Quæ Pontius supra cap. 20. num. 8. existimat esse pugnantia, quòd cum credat eleemosynam validam esse, tamen pauperem obliget ad restitutionem. Sed, meo iudicio, nulla est hæc pugnantia, quia etiam emptio potest esse valida, & transferre dominium rei venditæ in emptorem, estò emptor teneatur ad restitutionem; quia venditorem dolo malo induxit ad vendendū, v.g. dicendo pretium vulgare tantum esse 100. floreni, cum sit 100. & 50. quàmvis enim talis venditio valeat, tamen tenetur emptor ad restitutionem damni 50. florenorum. Similiter, si venditor dixit emptori, pretium vulgare esse 150. florenorum, cum solum esset 100. valet venditio, quàmvis venditor teneatur ad restitutionem 50. florenorum. Sic etiam valet venditio rei furtivæ, quando emptor processit bonâ fide, & transfertur dominium pretii in venditorem; quis autem propterea excusaverit talem venditorem à restitutione pretii, casu quo dominus rem suam repetat ab emptore?

Præterea; etsi dominium usurarum transferretur in usurarium, equidem usurarius teneretur ad restitutionem, ut docet Scotus 4. dist. 15. q. 2. n. 26. ibi: Ad secundum: & si

H h h 2 trans

tam dicitur causas involuntarium secundum quid.

71. Objectio.

Solvitur.

72. An eleemosyna data diviti, qui putatur pauper, valeat, ex Coniunctè.

73. An dives ille teneatur ad restitutionem.

Pontius.

69. Profumitur in Matrim.

70. Error in circumstantiis

transferat dominium, tamen recipiens tenetur restituere; sicut in mutui datione transfertur, & tamen debitor tenetur tandem restituere creditori. Ergo bene sibi coheret, quod fictus pauper accipiat dominium eleemosynæ, & tamen teneatur eam restituere, quia malo dolo induxit ad dandum.

74.
Qua sit intentio dantium eleemosynam.

An autem communiter sit intentio dantium eleemosynam, quam ibi exprimit Cocinck, mihi non constat; & ideo sequor sententiam Scoti supra, Pontii supra, & Aliorum, qui existimant communiter non transferri dominium eleemosynæ in pauperem fictum, eò quod sit intentio dantium, verè sublevare miseriam petentis, quæ sublevatio tribuit speciem eleemosynæ illi dationi, quæ alioquin non esset eleemosyna, ut patet, quàm vis fortè haberet meritum dantis, quæ pro motivo habuit honestatem eleemosynæ.

Consimiliter, si aliquid donetur titulo consanguinei, aut amici, si re ipsa non sit consanguineus, neque amicus, vitatur donatio. Quia cum hæc actio ex sua substantia pertineat ad pietatem, vel amicitiam, quæ observamus parentes, vel amicis beneficimus, amicitia vel consanguinitas est circumstantia substantialis ejus actionis. Idem dicendum est, cum donatur aliquid alicui pauperi titulo sanctitatis, qui sanctitatem simulat, ea donatio non valet; quia jam ille actus pertinet ad religionem, vel observantiam; & licet sanctitas esset accidentalis circumstantia actus eleemosynæ, est tamen substantialis actui observantiæ vel religionis. Ita Pontius supra n. 9. cum aliis, quos citat.

Pontius.

Et verò multa similia in aliis materiis, ut beneficiorum, votorum, &c. ex his colligi possent; sed quia non sunt propria huic loco, neque necessaria pro explicando errore matrimoniali, lubens ea pertransco.

75.
Objeçtio ex Arist.

Objicio autem contra id quod dictum est, errorem accidentalem non invalidare, objicio, inquam, communem definitionem voluntarii, ex Aristotele 3. Ethic. 1. *Cujus principium est in ipso agente, sciente singula, in quibus est ipse actus.*

Resp. Dicastillo.

Respondet Dicastillo disp. 7. n. 67. Aristotelem ibi loqui de circumstantiis pertinentibus ad substantiam actionis, ut interpretatur Vasquez 1. 2. disp. 30. Et prosequitur, dicens: Non me latet, Basilium lib. 4. de Matr. c. 2. 1. & aliquos alios Recentiores contendere, non valere Matrimonium, quando errans in qualitate contrahit, expressè motus à qualitate, circa quam errat, quod tamen omninò falsum puto; nam ex eo, quod moveatur à qualitate illa, ad eò ut, si non erraret circa illam, non contraheret, non colligitur, quod contrahat dependenter ab illa, tanquam à conditione, sed tantum ab illa,

Vasquez.
Pontius.

tanquam à causa finali. Hoc autem non sufficit ad invalidandum actum, nisi apponatur per modum conditionis, sine qua non fieret contractus, ita ut unico actu feratur quibus ipsam qualitate, seu in objectum, ut vellet eam qualitate, & non aliter; quo casu, deficiente ea qualitate, deficit conditio. In quo sensu merito consentit cum Basilio Perez disp. 24. sect. 3. n. 7. Hæc ille.

Verum enim verò, si in hoc sensu merito consentit cum Basilio Perez, in nullo sensu merito dissentit à Basilio Dicastillo, propter tamen videtur velle dissentire. Patet: quia nullum alium sensum approbat Basilius, ut patet ex verbis ejus supra relatis, quibus solum, in quo consentit Perez; & merito consentit, si eum intelligat, prout nos supra cum Sanchio eum intelleximus; scilicet, ut non velit consentire in illam personam, nisi sit vestitam eà qualitate. Alioquin tamen consentiret in illam ut vestitam, si tamen non vellet consentire, etiam si non esset vestita, nescio quare illud Matrimonium non videtur, etenim illa dispositio, etiam merè habitualis, signum sufficiens est, quod propter consensum ne quidem virtualiter fuerit conditionatus, sed planè absolutus in talem personam, quam apprehendebat vestitam divitiis nobilitate &c.

Si inferas: ergo quotiescumque voluit contrahere, si scivisset non vestitam talitate, Matrimonium erit irritum. Respondetur neg. Conf. quia fieri potest, ut ote consentiret hic & nunc in illam personam quam apprehendit vestitam tali qualitate, consentiat, inquam, unico actu propter alter attingente personam, secundum eam qualitatem, tanquam causam impeditam tantum; & tunc nulla est ratio, quare Matrimonium illud non sit validum; quoniam enim nitatur ille consensus istà qualitate, tamen ut conditione; adeoque tamen consentit, qualitas non subsistat, non propterea dicitur aut tollitur de facto consensus, sed ad tantum defecisset, si ille scivisset, non tamen illam qualitatem.

Quod utique non sufficit (inquit alibi hic q. 12. sect. 1. §. Hinc satis accendendum reddendum irritum Matrimonium, ubi non confurgit & perficitur ex actu & voluntate, non ex eo, quod quis voluit, si scivisset, aut putasset. In aliis vero contractibus, interdum error qualitatis spectat ad substantiam certi contractus, quando incidit super materiam talis aut talis qualitas, & sic reddit irritum contractum. Interdum ex speciali juris dispositione reddit irritum & sic etiam in Matrimonio instituitur hoc impedimentum ab Ecclesia, sed casibus non esse institutum. Interdum autem non reddit ipso facto irritum, sed potè irritum

dum. Et hoc etiam non habet locum in Matrimonio, ut patet. Hæc ille.

In eo itaque Omnes conveniunt, quod deficiente qualitate, deficiat consensus, quando fuit consensus conditio natus sub tali qualitate. Et ratio est plana; quia non verificata conditione, non purificatur consensus; adeoque non transit in absolutum, sicut requiritur ad Matrimonium; sed potius mutatur seu tollitur totus actus, quia indivisibiliter fertur in objectum sub tali conditione. Porro quando hoc sit, valde incertum est, ut patet ex dictis, nisi dum actu contrahens dicit, vel saltem aliquando dixit: *Nolo contrahere, si non sis dives, nobilis &c.*

Atque tali casu error circa ea, quæ per se sunt accidentalia Matrimonio, transit in errorem personæ, sive in errorem substantialem; quia tunc non solum corpus contrahentis est substantia, sed etiam illa qualitas, non ex natura contractus, sed ex mente contrahentis, quæ alligatur illi qualitati, æque atque ipsi corpori. Unde de tali errore non intelligitur nostra Conclusio, ut patet.

Consimiliter error qualitatis transit in errorem personæ, & per consequens annullat seu dirimit Matrimonium contrahendum, quando qualitas talis est, ut ex illa sola, & sub illa, apprehendatur certa aliqua & determinata persona, cum qua quis vult contrahere. Siquidem non solum visus, sed etiam auditus, & non solum ex proprio nomine personæ, sed etiam ex aliqua alia circumstantia formare possumus & solemus conceptum certæ singularis ac individuae personæ. Quando ergo penes huiusmodi qualitatem concipimus certam personam, & postea offertur alia persona, in quam non cadit talis qualitas, tunc planè erramus in ipsa persona, & error qualitatis transit in errorem personæ.

80. *Quando ex sua qualitate cognoscitur persona, error qualitatis transit in errorem personæ.*
81. *Exemplum in Addit. q. 51. a. 2. ad 5. Dicendum, inquit, quod error nobilitatis, in quantum huiusmodi, non evacuat Matrimonium, eadem ratione, quæ nec error qualitatis. Sed si error nobilitatis vel dignitatis redundat in errorem personæ, tunc impedit Matrimonium: unde si consensus mulieris feratur in ipsam personam directè, error nobilitatis ipsius non impedit Matrimonium; si autem directè intendit consentire in filium Regis, quicumque sit ille, tunc, si alius præsentetur ei, quàm filius Regis, est error personæ, & impeditur Matrimonium.*

Itaque si alicui puellæ fuit promissus in virum primogenitum v. g. Regis Franciæ, quem prius non novit, nisi sub ista qualitate eaque habeat intentionem determinatam cum eo contrahendi, si substituat secundogenitus, secundum Omnes non valet Matrimonium. Quod si prius personam optimè noverat, absque illa qualitate, tamen si putet

esse primogenitum, qui reverà solum est secundogenitus, valet Matrimonium; quippe tunc non errat in persona, quam distinctè vidit & novit, & cum qua præsentè contraxit, sed solum in qualitate aliqua accidentaria, veluti si putaret divitem, & esset pauper, nisi consensus fuerit verè conditionatus juxta antedicta.

Mulier (inquit Doctor Seraphicus 4. dist. 30. q. 1. n. 13.) quæ credit hunc, quem videt, esse filium Regis Angliæ, duplitter potest errare; aut enim cognoscit personam filii Regis Angliæ visu vel auditu, & tunc in veritate consentit in illum, quia de illo cogitat, & tunc est error personæ, & non est Matrimonium. Aut personam ejus non cognoscit, sed solum cogitat dignitatem, & credit hunc, quem videt, habere illam dignitatem & nobilitatem, & tunc non consentit nisi in hunc; & est error proprietatis non substantiæ. Quod ergo obijciatur, credit hunc esse alium, falsum est, sed alterum; quia nobilitas non est substantia, sed accidens. Hæc ille.

Cæterum ex jam dictis haud operosum erit, resolvere certos aliquos casus, qui hæc ab Auctoribus solent proponi. Primus fit, qui proponitur à Tabiena verb. *Impedimentum primum*, q. 4. sub hac forma verborum: Sed quid esset dicendum ad casum, qui accidit Mutinæ, tempore quo hoc scribebam Bononiæ, scilicet 1513. de quo fui interrogatus: videlicet, erat quidam habens duas filias, quarum prima non erat multum sana neque pulchra; secunda verò erat pulchra & sana. Quidam verò juvenis, videns hanc secundam, dixit patri, quod illam acciperet in uxorem: pater respondit, quod non erat consuetudo, ut secunda prius nupti tradatur ante primam: & quod si volebat primam, quæ æquè bona erat, sibi eam traderet. Ille juvenis, qui nunquam viderat primam, misit quemdam amicum suum, ut videret eam, cui amico ostenderunt secundam, dicentes, illam esse primam. Ille verò amicus revertit illi juveni, quod esset pulchra & fortis, & bona pro eo. Venit igitur iste juvenis ad domum istarum, & præsentaverunt sibi primam, cum qua contraxit per verba de præsententi, credens quod esset illa, quæ fuerat ostensa amico suo; cognita autem deceptione voluit dimittere eam, allegando, quod fuisset error personæ. Ecce casus.

82. *Proponitur quidam casus ex Tabiena.*
83. *Resolutio Tabiena.*
Sequitur resolutio Tabienæ. Respondi, inquit ille, quod Matrimonium teneret, & non fuit error personæ, sed qualitatis. Movebar; quod consensus suus non potuit esse in secundam, ex quo dixerat sibi pater, quod nolebat tradere secundam, & ex consequenti non est verisimile, ut dirigeret consensum in secundam.

Videtur igitur, quod dirigeret consensum suum in illam, quæ fuit sibi præsentata, eò quod

quod non cognoscebat aliam nisi primam vel secundam, nec erat alia, in quam posset dirigere consensum suum. Consensit igitur in istam presentatam, scilicet primam, cum isto scilicet, quod credebat, illam esse, quæ fuerat ostensa amico suo, & sic erat error in qualitate. Si autem nunquam fuisset sibi dictum, quod nolebat dare secundam, & determinasset consensum suum in illam, quæ fuit ostensa amico suo, omnino fuisset casus valde dubius, & videretur error personæ. Movebar etiam, quod in dubio iudicandum est pro Matrimonio Hætenus Tabiena.

84.
Expenditur
à Sanchio.

Prima pars huius resolutionis approbatur à Sanchio lib. 7. disp. 18. n. 35 secundam autem sic distinguit: Aut enim oblata est alicui, ad Matrimonium cum ea in eundem, filia, v. g. Petri, speciali aliqua notâ designata, ut nomine proprio, vel primogenita: aut secundogenita: & tunc, quamvis volenti personam inspicere, ostendatur foemina pulchrior, & ipse eo errore circumventus ducat foeminam, prius sibi oblata, non est error personæ, sed solius qualitatis. Quod apprehensio prioris foemine sibi oblatae permaneat, ac ducat consensum in illam, quare non errat in persona, quam existimat, sed in illius pulchritudine. Si tamen nullâ notâ singulari filia illa designata esset, sed genericè quædam Petri filia oblata esset, & ostensa esset alia, esset utique error personæ. Quia apprehensio alterius contrahentis non erat ad singularem personam determinatam; determinatur autem per inspectionem propriam, vel tertiæ personæ, ad mulierem ostensam; quare si alia supponatur, erit error personæ.

Si alia, inquam, ejusdem Petri filia; secus si alterius filia ostendatur; tunc enim eâ pulchritudine foemine ostensæ deceptus, ducens filiam Petri, non errabit in persona, sed in qualitate pulchritudinis: quia licet inter filias ejusdem Petri non esset apprehensio determinata, atque ita determinatur ad filiam ostensam; verum respectu aliarum, quæ ejusdem Petri filia non sunt, determinata erat, atque ita per inspectionem nequaquam distrahitur ad eam, quæ Petri filia non sit, volendum in conjugem, sed in eadem voluntate ducendæ filia Petri persistit. Ipsam ergo ducens non errat in persona, sed in personæ pulchritudine. Uti quædam Sanchez.

85.
Tabiena &
Sanchio con-
tradicit
Pontius.

Sed & Tabiena & Sanchio contradicit Pontius supra cap. 22. n. 3. & 4. Ego, inquit, existimo, etiam si illam prius negasset pater, non rectè respondisse Tabienam, sed esse errorem qualitatis, refusum in errorem personæ; si tamen juvenis consensit in eam, quæ ostensa fuit amico, & expressè in illam ferebatur consensus. Cum ergo non fuerit illi ostensa primogenita, non potuit Matrimo-

nium, consistere cum ea, quæ non fuit ostensa.

Idemque existimat, tamen si secundogenita non fuisset denegata, propter eandem rationem, si, inquam, juvenis ferebatur in eam, quæ amico fuerat ostensa.

Rogas, quid ego sentiam? Respondere non potuisse Matrimonium subsistere, si non expressè ferebatur consensus in ostensam, ut, saltem virtualiter, foret conditionatus juxta antea dicta. Sin minus, Matrimonium valuisse. Patet mea responsio; quia non subsistente conditione, consensus conditionatus non fit absolutus; requiritur autem ad Matrimonii valorem consensus absolutus. Porro consensus in primogenitam fuit absolutus, si non ferebatur expressè in ostensam, quamvis contrahens putaret esse ostensam; & idèd tunc valuisset Matrimonium.

Quantum ad alterum casum, à Sanchio propositum supra, de patre, qui prius ostendens filiam, nullam in particulari promississet, sed unam ex pluribus, & tunc unam ostendit amico, & alteram tradere, consentit Pontius, esse errorem in persona; quia tunc intentio determinata fuit ad ostensam, cum ad nullam aliam potuisset determinari. Debebat autem ad aliquam determinatam quippe invalidè contraheres cum filia terti, nullam in particulari determinando hic plures haberet; cum sic nulla foret cur potius cum hac, quam cum illa contraheres, & non potes cum omnibus contrahere cum nulla. Ut autè intendas (in principis) cum aliqua determinata contrahere omnino necessarium est, ut tibi in particulari determinatè proponatur; quia sicut solam nunquam fertur in incognitum, ita nec fertur in aliquid determinatum, nisi determinatè cognitum, sive ab intellectu apprehensum. Ita hic Auctor disp. 31. n. 14.

Qui ibidem notat; nos duobus modis habere aliquam personam cognoscere, scilicet familiare de ea conceptum formando. Primum cognoscendo eam in se per ejusdem personam aut familiaritatem, quæ etiam per litteras haberi posset. Secundò, cognoscendo eam solùm secundum aliquam qualitatem, quæ nobis ab aliis descripta est.

Docet præterea; quando aliquis solèns, sive veras, sive falsas accepit, primam cognitionem paribus semper præcipuè attendendam esse: quia per illam ipse certæ personæ conceptum sibi formavit, quem per reliquas cognitiones (nisi longè evidentes) non mutat; sed has personæ primò conceptæ convenire credit, nisi advertat in contrarium repugnantiam.

Ex his infer primò; nunquam errorem qualitatis, quæ non designat personam, nec

nind determinatam, involvere errorem personæ; quia illa qualitas non potest intellectum inducere, ut determinatam personam concipiat, aut voluntati proponat. Hinc (infero ego) error divitiarum, nobilitatis, pulchritudinis, sanctitatis, & similitum qualitarum, communiter non involvit errorem personæ, nisi fuerit consensus conditionatus juxta antè dicta, quia illæ qualitates communiter non designant certam personam.

Infert secundò, quando quis aliquam personam in se verè cognoscit, falsitatem qualitarum, quantumvis particularium, quæ putantur inesse, non inducere errorem personæ: quia harum narratio non efficit, ut alter concipiat hanc aliam esse personam, quam reverà sit; sed ut concipiat ei inesse alias qualitates, quam reverà insint.

90. Ad ejusmodi autem personæ cognitionem, non sufficit eam semel obiter vidisse, sed necessaria est talis cognitio, ut quis possit, secundum communem modum loquendi, dici, verè eam cognoscere. Ad quod videtur sufficere, quòd semel atque iterum, antequam ei talis esse describeretur, familiariter cum ea egerit, etiam per literas.

Quando verò dubium est, utrum cognitio illa personæ sit tanta, ut falsa de ea narratio non possit inducere errorem personæ, videndum est, utrum personæ cognitio in se, præcesserit illam narrationem: an verò contrà, & tunc prior cognitio præferenda; v. c. Petrus incidit in aliquam personam sibi incognitam, agit aliquantulum cum ea, deinde rogat, quænam sit, falsòque dicitur ei, esse filiam unicam talis ducis, deinde eam ducit uxorem; est solum error qualitatis, & Matrimonium valet. Quia ipse determinatur ad concipiendam certam personam ex priori conversatione, & per eam narrationem non determinatur, ut putet eam esse aliam ab ea, quacum egit, sed ut putet eam talem qualitatem convenire. Excipe casum quo filia talis ducis per famam ei prius esset singulariter nota: tunc enim per eam narrationem determinaretur, ut hanc in particulari sibi ducendam proponeret.

91. Contrà; Joannes promittit Petro filiam suam primogenitam, ei alias incognitam; deinde mittit ad eum secundogenitam, & hic eam ducit, credens esse primogenitam, est error personæ; quia intentio ipsius absolute fertur in primogenitam, sibi promissam. Quod verum est etiam si primogenita jam esset defuncta; quia inde non efficeretur, ut secundogenita esset illa, cum qua sponsus intendit contrahere.

Excipe casum, quo ante contractum longà familiaritate hæc secunda sponso sufficienter in se esset nota, ita ut ei in se inci-

peret placere abstrahendo ab illa qualitate. Hactenus Coninck.

Qui ibidem n. 19. ex jam dictis concludit contra Sanchium supra: si pater ostendisset aliquam filiam non suam, invalidum fuisse Matrimonium, sive tradidisset ostensam, sive unam ex suis; quia, inquit, juvenis intentio in nullam determinatam potuisset ferri. Nam neque in illam ostensam, quia tunc non intenderet aliquam ducere, quæ non esset filia illius patris; neque etiam in unam ex illius filiabus, quia nulla esset ratio, qua ipsius intentio potius determinaretur ad hanc ducendam, quam ad illam.

Quod quidem (inquit Pontius supra n. 5.) non omninò malè dictum est. At melius, meo judicio, dicitur, valere tunc Matrimonium cum ostensa amico, nisi etiam juvenis intentio expressè pendebat à conditione filiationis illius. Ratio, quæ me movet, ea est; quia jam intentio ferebatur in ostensam, & alia conditio se habebat tantum concomitanter: error autem qualitatis concomitans, non vitiat Matrimonium. At si expressè ejus animus determinatus esset ad eam sceminam cum illis duabus qualitatibus; quia & ferebatur in ostensam, & filiam illius hominis, verum habet quod docuit Egidius, cum nulla earum sive esset filia, sive non, potuisset contrahi validum Matrimonium. Hæc ille.

Facilis autem est responsio ad rationem Sanchii, quæ talis erat; Juvenis ille semper perstitit in eadem voluntate ducendæ filiæ Petri; ipsam ergo ducens, non errat in persona.

Respondeo neg. Conf. quia illa voluntas nullo modo est determinata, nisi per illam ostensionem; cum ergo non fuerit ostensa filia Petri, errat in persona, quia determinatus ejus consensus fertur in filiam Petri ostensam; nam ferri debet in aliquam determinatam, ut sit Matrimonialis, juxta supra dicta.

Quid ergo respondendum ad hunc casum, quem proponit Caramuel Theol. fundam. i. part. n. 1339. impressiois francofurtensis, hisce verbis: Erat Romæ Sempronius homo Germanus dives, sed non nobilis. Reperit ibi unam sceminam alto nomine præditam, quæ se dicebat filiam Comitis N. fugisse parentum tyrannidem, vel le nubere. Cognoscebat Sempronius Comitem, sciebat illum habere filiam, quæ rigorem & domum pertæsa ad Monialium Affecterium confugerat. Credit hanc esse, & illam in uxorem ducit. Revertitur in patriam opinione jam sua comes factus; at ibi reperit Comitis filiam adhuc hæere apud Moniales, & hanc esse meretriculam quandam, quæ casta & nobilis virginis nomen sum-

92. Quartus casus in quo Coninck putat Matrimonium invalidum, contra Sanchium.

Limitatio Pontii.

93. Resp. ad rationem Sanchii.

94. Quintus casus ex Caramuelo.

fumpferat. Quid faceret? Matrimonium esse nullum vociferatur: at Juristæ dicunt fuisse errorem in qualitate (hoc est in divitiis, in nobilitate, fama, &c.) adeoque Matrimonium tenere. Ita Caramuel.

95. *An bene dictum fuerit, Matrimonium in eo tenere? Responso Caram.*
 Quid, inquam, respondendum ad hunc casum? Nunquid verè dixerunt Juristæ, Matrimonium tenere? Audiamus eundem Auctorem in sua Theologia resolutiva n. 2027. impressionis Francofurtensis. Hinc, inquit, patet, in contractu Matrimoniali absoluto, errorem in persona esse substantialem; errorem autem in nobilitate, divitiis & cæteris prærogativis, non esse circa substantiam hujus contractûs; quia, ut vidimus, ad hujusmodi res non extenditur; sed esse fortè ad substantiam alterius contractûs concomitantis, qui irritari poterit, non irritato, immo nec rati valere Matrimonii.

Consultò dixi: *In contractu Matrimoniali absoluto*: illa enim, quæ non possunt ingredi in objectum contractûs Matrimonialis absoluti, possunt se habere per modum conditionis sine qua non: Petrus enim, qui non potest dicere: *Duco in uxorem pecuniam Mariæ*, bene potest dicere: *Duco Mariam in uxorem*, si verum est, quòd de factò habeat tantam pecuniam. Hæc ille.

96. *Contra quam arguit Bona Spei.*
 Sed contra arguit Bona Spei hæc disp. 7. n. 36. si conditio, nobilitas &c. personæ sit causa principalis motiva contractûs Matrimonialis, error antecedens conditionis, nobilitatis &c. redundat in errorem personæ, uti omnes fateri debent; quia intentio principalis non est ducere filiam præcisè; sed filiam, quæ talis conditionis, nobilitatis &c. & consequenter ille error est contra substantiam contractûs Matrimonialis; non verò solum contra contractum civilem concomitantem de tali conditione, nobilitate &c. qui solus, illo stante valido, irritari possit: nam si conditio de nobilitate, divitiis &c. *Si verum est, quòd sis nobilis, dives, &c.* expressè adjecta, non subsistens, contractum Matrimoniale irritet, & non solum civilem concomitantem; non est, cur causâ principalis motiva de nobilitate, divitiis, &c. adjecta, Matrimoniale non irritet, sed solum civilem concomitantem; quandoquidem causâ hæc apud omnes prudentes sit æquivalenter talis conditio, quæ proinde non minus, quàm hæc, ad Matrimoniale contractum pertinere debeat; unde ibi duos contractus sine necessitate & fundamento ponere, est superfluum, nec indè D. Caramuel modum, quem non omnes DD. dicit tangere, ipse tangit. Hætenus Bona Spei.

Ego autem puto, posse dari casum, in quo error ille conditionis possit irritare contractum concomitantem, salvo manente Matrimonio; v. g. si vir ignobilis, & senex,

putaret se contrahere cum uxore nobili, & juvencula, & idèò constitueret ei dotem, si reverà uxor non est nobilis aut juvenula, contractus ille concomitans foret irritus, tamen valeret Matrimonium.

Sed dicit aliquis: nondum audivi resolutionem casûs, propositi à Caramuele. Avertens aperi, & confestim audies. Si Sempronius in actualiter aut virtualiter, juxta superius dicta, erat constitutus, ut nollet contrahere, si non esset filia talis ducis, liquet manifestè, Matrimonium non fuisse validum. Sed quæ Sempronius non poterat illam dispositionem seu voluntatem, actu vel virtute conditionatam, in foro externo probare, ut suppono, idèò Juristæ dixerunt, fuisse errorem in qualitate, adeoque Matrimonium tenere, saltè in foro externo.

Quidni etiam in interno? Siquidem Sempronius illam personam, secundum communem modum loquendi, in se vere cognoverat, antequam contraheret. Veritas quippe est, quòd non semel, sed plures cum illa familiariter egerit, adeoque non videtur fuisse determinatus ad concipiendum certam personam, ex conceptu illius qualitatis, quæ nobilitatis, sed ex ista consuetudine; ut proinde non putaverit eam esse aliam ab ea, quacum egerat, sed solum putaverit eam talis qualitatem convenire, quæ reverà non conveniebat.

Sed contra facit: quòd filia talis Coninck per famam ei priùs esset singulariter nunciata, videtur supponi in casu, ibi: *Sciebat illam ducere filiam, quæ rigorem & domum Matrimonialium Asceterium confugerat*. Ergo, secundum Coninck supra, per illam narrationem, quæ ipsa narrabat, de tali filia, determinatus fuit, ut hanc particulari sibi ducendam proponeret, ex præsentia conversatione. Ergo, secundum Coninck, illud Matrimonium in foro conscientie non videtur tenuisse.

Quod & resolvit Caramuel, desuper interrogatus, ut ipse refert in Theologia mentali n. 1340. ubi conatur ostendere sensum Matrimoniale Sempronii contractu esse caruisse libertate, eo quòd esset unicum medium necessarium ad finem intentum, scilicet acquirendi nobilitatem, quæ intus opponitur ignobilitatis electioni.

Secundò; Titiam non fuisse amantissimam solum se, & quæ bonam; mala enim esse, sed quæ utilem; tenendumque (inquit) illam verè fuisse volitam in uxorem, quia vere illa erat utilis, si duceretur, ad nobilitandam Sempronii familiam, illumque cum domo illa illustrissima conjungendum. Ab eo qui non solum illa est inutilis ad istum finem, sed & positivè infert nocumentum oppositum: nunquam igitur in uxorem voluit.

13
 Sac. in
 pa.
 11

est. Ergo videtur evidens, quod defuerit consensus, & illo amoto, evidens est, Matrimonium illud fuisse nullum. Hæc ille.

Atque ut fuisse Matrimonium validum, nunquid peccaverat mortaliter Titia, decipiendo Sempronium in illa qualitate? Audi Pontium lib. 4. cap. 21. num. 14. denique (inquit) addendum est, eum, qui decipit in aliqua qualitate, si deceptio gravis sit, aut notabilis, peccare mortaliter, nisi vel excusetur à peccato mortali bonâ fide, vel occasione alicujus majoris boni, quod sequitur ex illo Matrimonio, ut, si aliqua, quæ virgo non est, existimat bonâ fide non esse peccatum, sic nubere. Minus autem ea obligatur, si non ab alio, sed à seipsa corrupta fuerit. Undè Confessarius, si videt bonâ fide contrahere eum, qui decipit, aut tantum bonum sequi ex illo Matrimonio, ut deceptus non esset rationabiliter in vitus, non tenetur admonere, maxime si non sperat fore, ut ille, qui decipit, desistat à contrahendo. Hæc ille.

Ego credo: Titiam fortè non peccasse mortaliter, decipiendo Sempronium (nisi propter graves diffensiones, & scandala, quæ nata erant ex tali provenire Matrimonio) sciebat namque Sempronius, si verum erat, quod Titia narrabat, se indignum esse tali Matrimonio, & idèdè minime contrahere debuerat contra voluntatem parentum Titia; cogitavit ergo & ipse decipere, & deceptus fuit. Sibi ergo imputare debuit, quod loco nobilitatis, acquisiverit ignobilitatem, non satis inquirendo conditiones & mores Titia, prout debebat, spe allectus acquirendæ nobilitatis.

Sed nunquid probè jam sciens, eam esse meretriculam, quam putaverat virginem, tenebatur Matrimonium consummare? Negat Vivaldus apud Sanchez lib. 7. disp. 18. num. 20. quia, inquit, cogereetur incurrere irregularitatem bigamiæ, accedendo ad corruptam sponsam, ut notat (& benè) Hugo in cap. Raptor, 27. q. 2. quem refert & sequitur Sylvester. verb. Matrimonium, 8. q. 1.

Sed, ut rectè notat Sanchez, hi Auctores solum loquuntur de sponsa de futuro, quod & alii plures docent, & nos cum ipsis docuimus proprio loco. Ergo etiam idem dicendum de sponsa de præsentem, negatur Consequentia: siquidem non omnis error, qui sufficit, ut sponsalia dissolvantur, sufficiens est, ut solvatur Matrimonium de præsentem, etiam solum quoad thorum. Causæ enim divortii (inquit Sanchez supra) solæ sunt, adulterium corporale aut spirituale, aut sevitia alterius conjugis, & hæc non est causa perpetui divortii, ut suo loco videbimus. Dicamus ergo cum

Sancho, Sempronium omnino debuisse consummare Matrimonium, supposito ejus valore, non obstante irregularitate bigamiæ; sibi etenim imputare debuit, quod non maturius vitam & mores Titia investigaverit, antequam de præsentem cum ea contraheret.

Alia quæstio est; an Parochus qui, sciens dolum & deceptionem Titia, præfens fuisse illi contractui, incurrisset triennii suspensionem, cap. fin. de Clau. def. ponatione? Affirmat Majolus l. 3. de Irregular. cap. 25. num. 14. ubi de impedimento erroris, eò quod dolose assistat interdicto Matrimonio.

Sed illi (inquit Sanchez supra num. 22.) non fidem habeo. Quia caput illud finale, §. ult. dum imponit triennii suspensionem Parocho, assistenti Matrimonio interdicto, non loquitur de quocumque Matrimonio, in quo aliqua culpa intervenit, sed de solo interdicto à jure vel à iudice, ut probavi lib. 3. disp. 48. num. 5. at in hoc casu nulla juris aut iudicis prohibitio adest. Hæc ille.

Subferibo ego verba illius §. Sane si Parochialis Sacerdos tales (scilicet, inquit Gloss. ibi, post allegatum impedimentum) conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam regularis, qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus, si culpa qualitas postulaverit. Sed his qui taliter præsumpserint; etiam in gradu concessio copulari, condigna penitentia injungatur.

Ubi Gloss. verb. Penitentia, ait: Nota, quod puniuntur contrahentes, & tamen nullum subest impedimentum: sed illud idèdè fit, quia contrahunt contra interdictum Ecclesie; unde puniuntur non propter impedimentum, sed quia mandatum Ecclesie contempserunt. Ergo secundum Gloss. ille §. solum loquitur de Matrimonio, ab Ecclesia interdicto, quale non erat Matrimonium Sempronii cum Titia.

Porro si à me quæritur; an falsa existimatio impedimenti dirimens, sit error circa substantiam Matrimonii? Respondeo:

CONCLUSIO III.

Stat validus consensus matrimonialis cum falsa opinione consanguinitatis.

Hæc Conclusio potius indiget explanatione, quam probatione. In primis autem certum esse debet, & apud omnes certum est; Matrimonium valere, quando cum errore facti conjungitur error juris, id est, si contrahentes nesciant consanguinitatem esse impedimentum dirimens; quia tunc nullate-

102. An in eo casu Parochus incurrisset penam cap. fin. de Clau. def. p. Majolus. Sanchez.

103. Videtur quod non.

104.